

ZOOM

EEN MAATSCHAPPELIJK ESSENTIËLE MAAR OOK KWETSBARE SECTOR

De bijdrage van de verenigingen aan de Belgische samenleving is aanzienlijk. Elke dag zijn duizenden verenigingen en stichtingen actief rond een waaier aan thema's: de strijd tegen armoede, gezondheidszorg, ontwikkelingssamenwerking, milieu, sport, cultuur enz. De meerderheid daarvan steunt voor zijn werking uitsluitend op vrijwilligers, maar er zijn er ook meer dan 18.000 die met bezoldigd personeel werken. In totaal werken 446.500 mensen – één werkende Belg op negen – in een instelling zonder winstoogmerk (izw). Het gaat daarbij om verenigingen zonder winstoogmerk (vzw's), internationale verenigingen zonder winstoogmerk (ivzw's), privéstichtingen en stichtingen van openbaar nut.

De verenigingen zijn divers en flexibel, en dat is een sterk punt. Ze beperken zich niet tot het inspelen op

bestaande behoeften bij de bevolking, maar ze vervullen ook een 'verkennersopdracht': zo signaleren ze opkomende noden in een samenleving die in volle verandering is en die geconfronteerd wordt met een vergrijzende bevolking en toenemende verarming. Verenigingen zijn een uitstekende barometer voor de vitaliteit en de gezondheid van onze democratie.

De verenigingen worden momenteel geconfronteerd met de economische crisis, teruglopende subsidies en meer en meer eisen die aan hen worden gesteld (transparantie, goed bestuur, samenwerking met anderen, privaat-publieke partnerschappen enz.). Zij hebben het soms moeilijk om het hoofd boven water te houden. Meer dan ooit moeten ze de impact van hun acties aantonen en zichzelf geregeld in vraag stellen.

IN EEN OOGOPSLAG

Een aanzienlijke actor in het Belgische economische landschap

De verenigingen als 'derde' sector

De sector van de verenigingen is een soort van 'derde speler'. We mogen hem niet verwarren met de profit (waar het gaat om het maken van winst en/of het uitkeren van de winst aan aandeelhouders) en ook niet met de publieke sector (het terrein van de administraties en politiek verkozenen). Het doel van verenigingen is 'altruïstisch' – maatschappelijke meerwaarde creëren – en heeft dus niets met winst te maken die wordt uitgekeerd aan leden of bestuurders. De middelen komen hoofdzakelijk van niet-commerciële activiteiten: overheidsfinanciering, privégiften, lidgeld, bijdragen van gebruikers enz.

De instellingen zonder winstoogmerk (izw's) omvatten een groep uiteenlopende organisaties: vzw's (de meeste), ivzw's, stichtingen, bedienaars van de eredienst, vakverenigingen, beroepsverenigingen, politieke partijen en privéziekenhuizen. De organisaties die onder de controle vallen van de overheid behoren niet tot deze categorie.

Kerncijfers over de instellingen zonder winstoogmerk

Verenigingen met vast personeel	18.731
Aantal werknemers	446.500
Aandeel in de gesalarieerde werkgelegenheid	11,9%
Bijdrage aan het BNP	5,5%

Bron: Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België, Koning Boudewijnstichting en Nationale Bank van België, juni 2013.

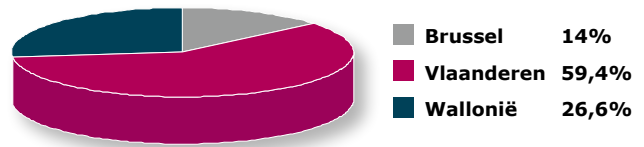
- » De verenigingen met vast personeel in België stellen 446.500 mensen te werk, wat neerkomt op 11,9% van de gesalarieerde werkgelegenheid.
- » Het aandeel van de izw's in de totale gesalarieerde werkgelegenheid in de Belgische economie bedraagt 9,6%.
- » Het Waals Gewest telt het grootste aantal izw's (6957, tegenover 6452 in het Vlaams Gewest). Wat werkgelegenheid betreft, komt het Vlaams Gewest op de eerste plaats (59,4%, tegenover 26,5% in het Waals Gewest).

Permanente creatie van werkgelegenheid

» De sector van de izw's is een belangrijke werkverschaffer. Tussen 2000 en 2008 bedroeg de gecumuleerde groei van de werkgelegenheid er 38%, tegenover slechts 7% in de rest van de economie. De meest 'dragende' domeinen zijn de gezondheidszorg en de maatschappelijke dienstverlening. Ondanks de crisis wordt deze dynamiek voortgezet. Zo bedroeg de groei in 2010 3,7% of 15.900 arbeidsplaatsen. In dezelfde periode bleef de rest van de economie ter plaatse trappelen (een groei van 0,3%).

Verdeling per Gewest van de gesalarieerde werkgelegenheid in de instellingen zonder winstoogmerk

	Gesalarieerde werkgelegenheid in 2010	Netto creatie van gesalarieerde werkgelegenheid in 2010
	(in duizenden eenheden)	(in duizenden eenheden)
Landbouw en industrie	10,3	-0,9
Diensten	61,7	0,8
Onderwijs (Buiten scholen)	8,9	0,3
Menselijke gezondheidszorg	146,7	5,8
Maatschappelijke dienstverlening	163,6	9,0
Kunsten, amusement en recreatie	16,0	0,0
Overige diensten	39,5	0,9
Totaal van de izw's	446,5	15,9
Pro memoria: de rest van de economie	3 310,8	9,1

Bron: Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België, Koning Boudewijnstichting en Nationale Bank van België, juni 2013;

Vrijwilligerswerk

Volgens de wet van 3 juli 2005 is vrijwilligerswerk een activiteit die niet het voorwerp uitmaakt van enige vergoeding, verplichting of het nastreven van een persoonlijk voordeel. Vrijwilligerswerk vindt buiten het familiale kader plaats, en binnen een organisatie. De wet regelt ook de modaliteiten voor het terugbetalen van de gemaakte kosten, de dekking door een verzekering enz.

Verplichtingen van de verenigingen De grootte als bepalend criterium

In 2002 onderging de wet van 27 juni 1921 op de verenigingen belangrijke wijzigingen. Men onderscheidt vier juridische vormen: de vzw's, izw's, stichtingen van openbaar nut en privéinstellingen. De wet somt ook een reeks verplichtingen op, met name op administratief vlak. Het gaat onder meer om het bijhouden van een boekhouding en de publicatie van de jaarrekeningen bij de Nationale Bank. Deze verplichtingen variëren naargelang van de grootte van de organisaties (klein, groot en zeer groot). De grootte wordt bepaald door een combinatie van drie criteria: het aantal voltijds equivalent werknemers (vte's), het balanstotaal en het bedrag van de jaarlijkse inkomsten.

In 2012 legden meer dan 7000 verenigingen hun rekeningen neer bij de Nationale Bank.

	Zeer groot	Groot	Klein
Jaarlijks gemiddelde aantal werknemers (in vte's)	meer dan 100		
	Als minstens twee van de volgende criteria worden overstege	Bereikt of overstijgt twee van de volgende criteria	Behaalt niet meer dan één criterium
Jaarlijks gemiddelde aantal werknemers (in vte's)	50	5	5
Inkomsten (totaal)	7.300.000€	312.500€	312.500€
Balanstotaal	3.650.000€	1.249.500€	1.249.500€

Bron: Koninklijk Besluit van 25 augustus 2012

FEITEN EN ANALYSE

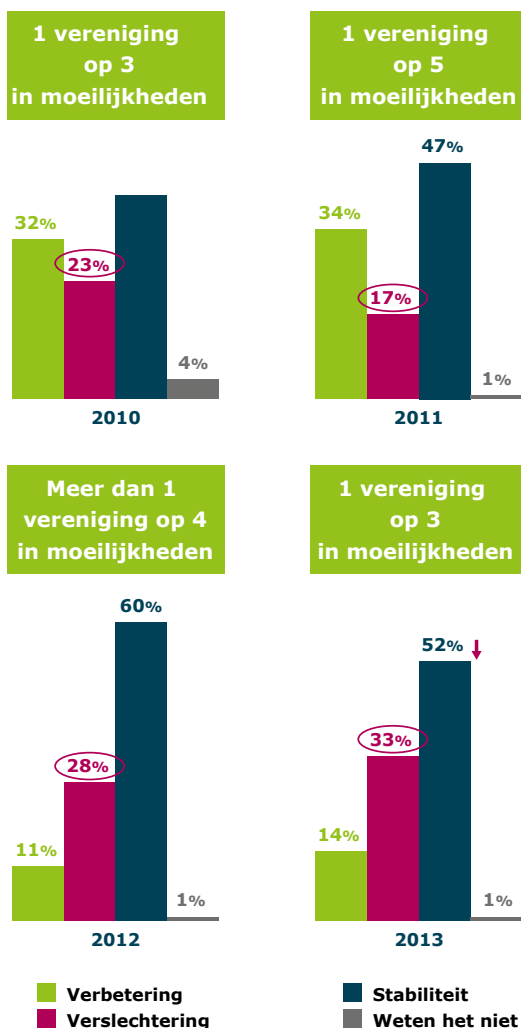
De barometer van de Stichting voor 2013: de crisis blijft pijn doen

- » Sinds 2010 maakt de Koning Boudewijnstichting een **jaarlijkse 'foto' van de sector van de verenigingen**. Met de hulp van het gespecialiseerde onderzoeksbureau Ipsos heeft de Stichting in 2013 700 directeurs van verenigingen ondervraagd. Die zijn representatief voor alle betrokken deelsectoren in de drie Gewesten van het land. De analyse betreft in de eerste plaats de manier waarop de sector op de economische crisis reageert.
- » Voor bijna twee op drie verenigingen vormen overheidssubsidies de belangrijkste financieringsbron. De subsidies maken gemiddeld meer dan de helft van de ontvangsten uit.
- » Sinds 2011 stijgt het aantal verenigingen die van oordeel zijn dat hun eigen economische situatie er in het afgelopen jaar op achteruitgang. In 2011 vond één op vijf dat de organisatie in de problemen zat.

Dat aantal steeg in 2013 tot één op drie. Het gegeven van de economische achteruitgang treft in dezelfde mate de grote en kleine verenigingen, en is van dezelfde grootteorde in de Vlaamse Gemeenschap en in de Federatie Wallonië/Brussel. In 2013 zagen drie op de tien verenigingen de toekomst van de verenigingssector somber in. Dat gevoel komt twee keer vaker voor bij de Franstalige verenigingen dan bij de Vlaamse.

- » In 2013 had bijna één vereniging op vijf financiële problemen
- » In 2013 was 59% van de verenigingen verplicht de kosten te verminderen. 55% is van oordeel dat zulks in 2014 opnieuw zal moeten. Er wordt ook meer en meer een beroep gedaan op vrijwilligers om te kunnen blijven functioneren en de kosten te beperken.

EÉN VERENIGING OP DRIE VINDT DAT DE EIGEN ECONOMISCHE SITUATIE ER IN DE LOOP VAN DE JONGSTE TWAALF MAANDEN OP ACHTERUIT IS GEGAAN.

"De afhankelijkheid van overheidssubsidies is een bron van relatieve stabiliteit en tegelijk een zwaard van Damocles."

(Directeur van een vereniging)

"De crisis leidt ook tot herstructureringen. Ze zet de verenigingen ertoe aan bij zichzelf de vraag te stellen wat ze echt willen doen, en hoe."

(Directeur van een vereniging)

Fiscale aftrekbaarheid

Giften van 40 euro en meer die worden gedaan aan organisaties die zijn opgenomen in de wet of erkend door de minister van Financiën, zijn fiscaal aftrekbaar. In 2012 waren er meer dan 1800 erkende organisaties (los van degene die in de wet zijn opgenomen). Zie voor de voorwaarden voor erkenning en de procedure <http://financien.belgium.be/nl/vzws/>

» Jaarlijks biedt de Koning Boudewijnstichting financiële ondersteuning aan verschillende honderden verenigingen. Om de wereld van de verenigingen in zijn geheel beter bekend te maken heeft de Stichting in 2012 het **Observatorium van het Verenigingsleven opgericht**. De belangrijkste doelstellingen zijn: het verzamelen van gegevens, een betere kennis van de sector en meer transparantie.

» Om tegemoet te komen aan de toenemende vereisten inzake transparantie en het geven van rekenschap over de bestede middelen heeft de Stichting in 2010 de publicatie gecoördineerd van **acht aanbevelingen voor een goed bestuur**, een initiatief dat een antwoord bood op een vraag die van de sector zelf kwam. De aanbevelingen gaan onder meer over het definiëren in de statuten van de doelstellingen en activiteiten van organisaties in de social profit, de nauwgezette omschrijving van de rol van elk beslissingsorgaan (de algemene vergadering en de raad van bestuur, en de controle hierop), de omschrijving van een strategie die de stakeholders bij de vereniging betreft, de eis dat bestuurders integer en toegewijd zijn enz.

» De website **www.filanropie.be** is hét kruispunt tussen de wereld van de verenigingen en zijn talrijke partners. De site is opgezet om het 'handelen met kennis van zaken' te bevorderen. Elke vereniging beschikt er gratis over een 'visitekaartje', waar ze haar opdrachten,

activiteiten, realisaties, bestuursorganen en financiële informatie uit de doeken kan doen. Ze kan er ook haar noden formuleren. De site wordt geregeld geüpdatet en gecheckt door de verenigingen zelf, en is vrij toegankelijk voor elke potentiële schenker (particulieren en ondernemingen), vrijwilligers, overheden enz. Meer dan 2600 verenigingen zijn al geregistreerd (oktober 2013).

» Het **Venture Philanthropy Fonds** richt zich specifiek op het versterken van de capaciteiten van verenigingen of ondernemingen in de sociale economie. Doel van het Fonds is de structurele verbetering van hun governance, strategie, beheer en human resources. Dat gebeurt door een beroep te doen op externe expertise en consultancy. Het Fonds staat in voor een bedrag van maximum 80.000 euro (per organisatie) over een looptijd van drie jaar en biedt een unieke kans om de kern van de activiteiten van een vereniging of organisatie te herdenken. Dat kan bijzonder nuttig zijn in het kader van een herstructurering. Tot op heden (november 2013) heeft het Fonds in totaal 1.437.000 euro toegekend aan 22 organisaties.

» Het **Fonds Barones Monique van Oldeneel tot Oldenzeel** ondersteunt verenigingen die de leef- en woonomstandigheden verbeteren van dak- en thuislozen. Het kent (maximum) 100.000 euro toe aan organisaties die hun werking op lange termijn willen verbeteren.

Projecten van derden helpen

Tal van verenigingen willen actief bijdragen aan een duurzame verandering in de samenleving. Om hen te ondersteunen bij het inzamelen van fondsen kunnen zij bij de Stichting een projectrekening openen. Die helpt een organisatie of vereniging om geld in te zamelen voor een specifiek doel. Hierdoor krijgt een project meer erkenning en een grotere visibiliteit. Schenkers krijgen een fiscaal attest voor elke gift vanaf 40 euro.

» In het kader van het Observatorium van het Verenigingsleven zal de Stichting in de loop van 2014 een grootschalig onderzoek opzetten over het vrijwilligerswerk.

PUBLICATIES

Barometer van de verenigingen (2013).
Het economische gewicht van instellingen zonder winstoogmerk in België. Koning Boudewijnstichting en Nationale Bank (2013).

Het Venture Philanthropy Fonds - Impact Report (2013).

Aanbevelingen voor het besturen van socialprofitorganisaties (2010).

U kunt deze publicaties gratis downloaden via www.kbs-frb.be

DE KONING BOUDEWIJNSTICHTING

SAMEN WERKEN AAN EEN BETERE SAMENLEVING

De Koning Boudewijnstichting is een onafhankelijke en pluralistische stichting die actief is in België en op Europees en internationaal niveau. We willen de maatschappij ten goede veranderen en investeren daarom in inspirerende projecten en individuen.

In 2012 steunden we 1.700 organisaties en individuen voor een totaalbedrag van 22 miljoen euro. 1.730 personen in onafhankelijke jury's, werkgroepen en begeleidingscomités stelden vrijwillig hun expertise ter beschikking. De Stichting organiseert ook debatten over belangrijke maatschappelijke thema's, deelt onderzoeksresultaten via (gratis) publicaties, gaat partnerschappen aan en stimuleert filantropie 'via' en niet 'voor' de Koning Boudewijnstichting.

De Stichting werd opgericht in 1976, toen Koning Boudewijn 25 jaar koning was.

Dank aan de Nationale Loterij en aan alle schenkers voor hun gewaardeerde steun.

www.kbs-frb.be

Volg ons op:

 Koning
Boudewijnstichting
Samen werken aan een betere samenleving

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Luc Tayart de Borms
Brederodestraat 21 - 1000 Brussel
November 2013